

МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Мусієнко Іван Іванович,
доктор наук з державного
управління, професор,
помічник Голови СБ України –
начальник Центру забезпечення
реформування СБ України
Апарату Голови СБ України,
Україна, м. Київ

Гречин Євген Євгенович,
кандидат юридичних наук,
професор спеціальної кафедри № 4,
Національна академія СБ України,
Україна, м. Київ

УДК 35.072.2/3(73):336.717.113

ІНСТИТУТ КОНФІДЕНЦІЙНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У США: ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

У статті проаналізовано досвід використання правоохоронними органами США інституту конфіденційного співробітництва. Використання оперативних джерел інформації залишається найбільш дієвим інструментом виявлення, припинення, розкриття та розслідування злочинів у всьому світі. З метою досягнення чіткості в термінології проведено ідентифікацію різних видів інформаторів залежно від їх призначення та правоохоронної структури, з якою вони співпрацюють.

Ключові слова: інформатор; свідок; конфіденційне джерело інформації; джерело-відповідач.

Мусієнко І. І., доктор наук державного управління, професор, помічник Голови СБ України – начальник Центру забезпечення реформування СБ України Апарату Голови СБ України, Україна, г. Київ;

Гречин Е. Е., кандидат юридичних наук, професор спеціальної кафедри № 4, Національна академія Служби безпеки України, Україна, г. Київ

Институт конфиденциального сотрудничества в США: организационно-правовой аспект

В статье проанализирован опыт использования правоохранительными органами США института конфиденциального сотрудничества. Использование оперативных источников информации остается наиболее действенным инструментом выявления, прекращения, раскрытия и расследования преступлений во всем мире.

С целью достижения четкости в терминологии проведена идентификация разных видов информаторов в зависимости от их назначения и правоохранительной структуры, с которой они сотрудничают.

Ключевые слова: информатор; свидетель; конфиденциальный источник информации; источник-ответчик.

Вступ. Право громадян інформувати про правопорушення – це природне продовження права на свободу вираження, що пов'язане з принципами прозорості та сумлінності. Всі люди мають невід'ємне право захищати добробут інших громадян та суспільства загалом і, в окремих випадках, зобов'язані повідомляти про правопорушення. Одним із найбільш ефективних заходів щодо протидії злочинним проявам є своєчасне інформування правоохоронних органів, під час якого особлива роль належить особам (інформаторам). Вони надають допомогу уповноваженим на те суб'єктам у сфері протидії корупції шляхом надання оперативно значимої інформації.

У Сполучених Штатах Америки проводяться секретні операції з використанням конфідентів, секретних агентів, співробітників ФБР, коли необхідно отримати не просто яку-небудь оперативну інформацію про злочинну діяльність, а звинувачувальні докази для судового процесу. Ця практика в США набула широкого застосування з 1987 р.

Метою статті є аналіз досвіду правоохоронних органів та спеціальних служб США щодо роботи з конфіденційними джерелами.

Аналіз публікацій, в яких започатковано вирішення проблеми. Останні тенденції в діяльності поліції США зосереджені все більше на залученні громадян до співпраці з поліцією. Така співпраця є ефективною у запобіганні вчиненню багатьох тяжких злочинів за рахунок допомоги інформаторів, тобто людей, які виявляють бажання співпрацювати з поліцією [1, с. 5].

Д. Саншайн та Т. Тайлер виходять з того, що характер відносин між поліцією та громадськістю має значний вплив на ефективність боротьби зі злочинністю, добробут місцевих жителів. Автори акцентують увагу на важливості встановлення доброзичливих відносин поліції з місцевим населенням [2, с. 532].

Виклад основного матеріалу. У США понад 85 % тяжких злочинів розкриваються ФБР за допомогою негласних інформаторів. В одному з рішень Верховного суду США констатується, що використання таємних викривачів чи агентів є законною і правильною практикою правозастосовних органів та виправдовується інтересами громадян.

Одним з першочергових завдань, які необхідно вирішити в процесі аналізу інституту конфіденційного співробітництва, є досягнення чіткості в термінології, яка застосовується для ідентифікації різних видів інформаторів.

Неспроможність встановити визначення, яке відрізняє свідків (CW) і таємних інформаторів (TI), викликало серйозне занепокоєння у Федеральному бюро розслідувань наприкінці 1980-х рр., адже класифікація інформатора значно впливала на те, наскільки ретельно бюро може захистити особу свого джерела, а також на спосіб використання наданої інформації та ретельність її розгляду.

Таємний інформатор (TI) – це будь-яка особа, яка надає корисну та правдиву інформацію правоохоронному органу стосовно кримінальної діяльності та від якої правоохоронний орган сподівається чи має намір одержати додаткову корисну інформацію щодо такої діяльності у майбутньому згідно з домовленістю, за якою орган не розголошуватиме особу інформатора [3]. Таємні інформатори часто працюють у спосіб, який не дозволяє їм надавати докази та ставати свідками на судовому провадженні. Їх використовують виключно з метою збору розвіданих. Оскільки вони не свідчитимуть на суді, правоохоронний орган зазвичай може зберегти їх анонімність [4].

На відміну від таємних інформаторів, *співпрацюючі свідки* мають свідчити під час судового провадження. Саме в цьому часто і полягає уся різниця між свідком та інформатором. Свідків часто використовують як оперативників у довготривалих розслідуваннях під прикриттям. Зазвичай такі свідки укладають із заступником прокурора чи державним прокурором письмові угоди, в яких визначено їх обов'язки та очікування від майбутнього судового провадження чи розгляду справи [5]. Їх допомога [6] і співпраця зі слідством може скоротити строк їхнього ув'язнення або взагалі призвести до зняття з них обвинувачень.

Як і таємні інформатори, свідки, що співпрацюють зі слідством, часто можуть довго працювати під прикриттям під час слідства. Загалом можна припустити, що майже всі подібні свідки є злочинцями, яким теж пред'явлено обвинувачення. Вони фактично працюють за свою свободу. Якщо вони не нададуть слідству інформацію, яка допоможе арештувати злочинців чи захопити грошові кошти або майно, вони, скоріше за все, потраплять за ґрати.

Осіб, які надають інформацію без будь-якого прихованого мотиву, зазвичай називають «джерелом». Джерело надає інформацію правоохоронному органу тільки в результаті звичайного законного доступу до такої інформації чи записів. На відміну від таємних інформаторів та свідків, які співпрацюють зі слідством, таке джерело не збирає інформацію через кримінальні зв'язки з об'єктами розслідування. Це не злочинці. Джерела можуть одержувати інформацію тільки у спосіб, дозволений відповідним законодавством [7].

Переважну більшість інформаторів та свідків, які співпрацюють зі слідством, вербують члени 18 000 державних та місцевих поліцейських органів США. Майже у кожному значному кримінальному розслідуванні, яке ведеться поліцією, використовуються послуги інформатора, свідка, що співпрацює зі слідством або цивільного джерела. У межах федеральних органів правопорядку узагальненість програм по роботі з інформаторами або термінів відсутня. Керівник Департаменту юстиції та генеральний прокурор США [8] є найближчими до особи, яка здійснює керівництво федеральною мережею інформаторів.

У Департаменті юстиції працюють понад 25 000 агентів Федерального бюро розслідувань (FBI), Управління по боротьбі з наркотиками (DEA) й Управління по контролю алкогольних напоїв, тютюнових виробів, вогнепальної зброї та вибухових матеріалів (ATF). Кожен з агентів Департаменту юстиції повинен проводити активне вербування та операції з інформаторами й свідками, які співпрацюють зі слідством.

Департамент національної безпеки (DHS), який не входить до складу Департаменту юстиції, нараховує набагато більше персоналу правоохоронних органів, аніж FBI, DEA та ATF разом. Департамент національної безпеки розробив свою власну програму роботи з інформаторами, порівняно з якою програма Департаменту юстиції за обсягами є набагато меншою.

Хоча FBI, DEA та DHS є основними федеральними правоохоронними органами, робота яких повністю залежить від інформаторів, окрім них існує ще 44 федеральні агенції та 64 органи генерального інспектора, які теж мають відповідні зобов'язання щодо охорони правопорядку. Їх агенти також зобов'язані вербувати інформаторів у ході своїх розслідувань.

Від моменту заснування FBI у 1908 р. інформатори відігравали визначальну роль у розслідуванні та судовому переслідуванні різноманітних федеральних злочинів. Програма FBI по роботі з кримінальними інформаторами у вищих ешелонах влади була створена у 1961 р., коли директор ФБР Дж. Едгар Гувер наказав усім відповідальним спеціальним агентам «розвинути мережу кваліфікованих агентів у вищому ешелоні організованої злочинності, які зможуть надавати нам якісну інформацію», необхідну для боротьби зі злочинністю. У 1978 р. FBI замінило її на Програму роботи з кримінальними інформаторами, завданням якої став розвиток інформаційних кадрів, які могли допомогти FBI у розслідуванні федеральних злочинів та діяльності організованих кримінальних установ. Інформатори стали невід'ємною частиною успіху багатьох розслідувань організованої злочинності, корупції держслужбовців, торгівлі наркотиками, а також боротьби з тероризмом та інших ініціатив [9].

Станом на середину 2013 р. FBI нараховувало 35 902 працівників. Сюди входили 13 785 спеціальних агентів – лише їм дозволяється вербувати інформаторів та працювати з ними. Агенти мають широкі слідчі обов'язки, які охоплюють понад 250 федеральних злочинів. FBI має з DEA юрисдикцію щодо злочинів, пов'язаних з наркотиками, тому обидві агенції часто змагаються за справи, інформаторів та свідків.

Низка гучних скандалів, пов'язаних з інформаторами ФБР, події 2001 р. та розслідування Конгресу [10] щодо використання агентами ФБР убивць у ролі інформаторів спровокували драматичні зміни у термінології, якою ФБР називає свої джерела. У 2006 р. термін «інформатор» було відкинуто та замінено новим словом – «конфіденційне агентурне джерело» (CHS – confidential human source). Робота з цими джерелами ведеться згідно з настановами Управління розвідки, встановленими після подій 11 вересня.

Конфіденційне агентурне джерело визначається як будь-яка особа, яка надає FBI корисну та гідну довір'я інформацію згідно з певною санкціоно-

ваною процедурою збору інформації; особа, від якої ФБР сподівається або має намір одержати додаткову корисну інформацію в майбутньому; особа, особистість якої, інформація про яку або її відносини з ФБР будуть гарантовано зберігатися у таємниці [11]. Термін «конфіденційне агентурне джерело» замінило терміни «свідок, який співпрацює зі слідством», «таємний інформатор» та «агентурний актив», і тепер саме цей термін визначає всіх інформаторів, на яких поширюється політика ФВІ [12].

Настанови генерального прокурора щодо використання конфіденційних агентурних джерел Федеральним бюро розслідувань [13] регулюють використання конфіденційних агентурних джерел. Заступник виконавчого директора ФБР доповідав комітету Сенату, що ці настанови стали поворотним моментом у виконанні нової концепції ФВІ щодо інформаторів. Дві інструкції доповнюють настанови генерального прокурора: «Посібник з політики використання конфіденційних агентурних джерел» (посібник з політики) та «Посібник зі стандартів перевірки конфіденційних агентурних джерел» (посібник з перевірки). Посібник з політики регулює адміністрування джерел, включаючи відповідність настановам генерального прокурора, тоді як посібник з перевірки стандартизує процес перегляду та перевірки джерел. Ці посібники разом з новими настановами генерального прокурора набрали чинності 13 червня 2007 р. [14].

Конфіденційні агентурні джерела класифікуються наступним чином:

– інформатор-керівник (senior leadership source) – це агентурне джерело, яке займає позицію для ухвалення важливих рішень чи здійснення інших видів управління незаконною діяльністю учасників групи чи організації, яка здійснює незаконну діяльність по всій країні або на міжнародному рівні в обсязі, який є пріоритетом кримінальних розслідувань ФВІ, навіть якщо така незаконна діяльність ведеться на місцевому чи регіональному рівні;

– інформатор-член вищих ешелонів уряду або профспілки (high-level government or union source): інформатор, який (1) має відповідні відносини з федеральним урядом чи урядом держави, керівник головного виконавчого органу, заступник такого керівника або член законодавчого органу; або (2) президент, секретар/скарбник або віце-президент міжнародної чи національної профспілки, або головний службовець чи службовці підпорядкованого регіонального товариства міжнародної профспілки;

– привілейована особа чи медіа-джерело (privileged or media source): агентурне джерело, яке має зобов'язання щодо конфіденційності (лікар, адвокат чи священник) або пов'язаний зі ЗМІ;

– довготривалий інформатор: агентурне джерело, яке було зареєстроване протягом більш ніж 5 років поспіль.

До агентурних джерел, які вимагають спеціального затвердження, входять *федеральні в'язні чи в'язні окремого штату*, умовно засуджені, звільнені під слово честі та звільнені під наглядом, а також поточні або колишні учасники Програми захисту свідків [12].

До появи наведеної вище програми конфіденційні агентурні джерела визначалися як будь-яка фізична чи юридична особа, яка надавала інформа-

цію на умовах конфіденційності [15]. Інформатори класифікувалися згідно з типом надаваної ними інформації: організована злочинність; загальний злочин: особи, які надають інформацію стосовно розслідувань питань загального кримінального характеру; національний тероризм: особи, які надають інформацію стосовно розслідувань діяльності осіб чи груп, що займаються терористичною діяльністю на території США; посадкові злочини: особи, які надають інформацію стосовно порушень, на які поширюється програма посадових злочинів; наркотики: особи, які надають інформацію стосовно розслідувань злочинів, пов'язаних з наркотогівлею; міжнародний тероризм; громадянські права; програма захисту національної інфраструктури/комп'ютерного втручання; кіберзлочини; крадіжки в особливо великих розмірах; діяльність банд.

Управління по боротьбі з наркотиками (DEA) є слідчим органом Департаменту юстиції. Завданням цього Управління є виконання законів про контрольовані речовини. Управління по боротьбі з наркотиками розслідує діяльність кримінальних організацій та їх головних членів, які беруть участь у вирощуванні, виробництві або поширенні контрольованих речовин, що незаконно перевозяться або плануються для перевезення по території Сполучених Штатів.

DEA нараховує близько 5000 спеціальних агентів, 500 слідчих різного напрямку, 800 спеціалістів зі збору розвідданих та 300 хіміків. Працівники Управління, уповноважені на вербування та роботу з інформаторами, зазвичай називаються спеціальними агентами. У DEA вони класифікуються як кримінальні слідчі. Управління має 226 офісів, розділених на 21 підрозділ по всій території США, а також 86 офісів у 67 країнах по всьому світові. Річний бюджет Управління за фінансовий рік 2012 становив 3 млрд дол. З 2005 фінансового року до грудня 2011 Управління вилучило приблизно 19,3 млрд дол. в організацій, які перевозять наркотики, отже, ця установа є майже на повному самозабезпеченні. Політика Управління по боротьбі з наркотиками та процедури роботи з інформаторами містяться в «Посібнику агентів Управління по боротьбі з наркотиками» [16]. Управління видалило термін «інформатор» зі свого посібника і тепер використовує термін «конфіденційне джерело» (CS – confidential source).

Конфіденційне джерело – це особа, яка за вказівкою конкретного агента Управління по боротьбі з наркотиками, за певну винагороду або без неї, надає інформацію про торгівлю наркотиками чи надає законні послуги Управлінню при розслідуванні операцій з торгівлі наркотиками.

Для класифікації особи як конфіденційного джерела DEA мають виконуватися три критерії:

- така особа перебуває у відповідній позиції, щоб мати змогу допомогти Управлінню у поточному чи майбутньому розслідуванні;
- в обсязі, в якому така особа може мислити розсудливо, вона не компрометує інтереси й діяльність DEA;
- така особа приймає відповідні інструкції, необхідні для ефективного використання її послуг [16].

Конфіденційне джерело-відповідач – це особа, яка за вказівкою конкретного агента Управління по боротьбі з наркотиками, за певну винагороду або

без неї, надає інформацію про торгівлю наркотиками чи надає законні послуги Управлінню, але підлягає арешту та судовому переслідуванню за федеральний злочин або виступає як відповідач у федеральній справі чи справі штату, яка розглядається. Така особа очікує компенсації за свою допомогу у формі пом'якшення судового вироку чи зняття обвинувачень, або у будь-якій іншій формі [16]. Тільки особи, які вважаються такими, що мають можливість надавати надійну інформацію чи законну послугу, а також можуть дотриматися умов конфіденційності щодо інтересів і діяльності Управління по боротьбі з наркотиками, можуть використовуватися як відповідач-конфіденційне джерело. Перш ніж агент почне співпрацювати з такою особою чи користуватися її послугами, він повинен одержати згоду відповідного прокурора.

Конфіденційне джерело, яке відповідає будь-яким з наступних критеріїв, вважається «конфіденційним джерелом обмеженого використання» та підлягає спеціальному затвердженню:

– особи молодше 18 років можуть використовуватися тільки за письмової згоди їх батьків чи законних опікунів [17].

– особи, звільнені умовно чи під слово честі (за федеральні злочини чи порушення законодавства штату) вимагають затвердження спеціального оперативного працівника. Цей спеціальний агент відповідає за встановлення процедур для одержання дозволу відповідних державних служб у межах відповідальності такого спеціального агента.

В'язні федерального виправного закладу – якщо особа, яку агенти мають намір використати як конфіденційне джерело, наразі перебуває у федеральній в'язниці, а майбутнє використання вимагає тимчасового звільнення або переведення до іншого закладу чи використання моніторингових пристроїв за згодою в'язня, необхідно заздалегідь одержати дозвіл Департаменту юстиції [16].

Управління по боротьбі з наркотиками також застосовує термін «*джерело інформації*» до особи чи організації, яка надає інформацію без безпосередніх інструкцій від спеціального агента та не стає учасником самого розслідування (наприклад, бізнес-установа, яка надає інформацію зі своєї документації; працівник організації, який в ході виконання своїх повсякденних обов'язків одержує інформацію, цінну для Управління; або порядний громадянин, який стає свідком події, що може бути цікавою для Управління). Термін «конфіденційне джерело» не застосовується до джерел інформації, якщо особа, яка в інших випадках вважалася б джерелом інформації, стає постійним активним учасником розслідування, її статус змінюється на «конфіденційне джерело». Джерело інформації, яке очікує фінансової компенсації чи одержує винагороду з Фонду конфіскації майна, повинно одержати відповідний кодовий номер тільки з метою здійснення оплати. Загалом у звітах про ведення слідства можна згадувати справжні імена осіб чи назв організацій, які відповідають такому визначенню. Однак якщо є причина для збереження анонімності, але обставини не гарантують встановлення джерела як інформатора, можна використовувати термін «*джерело інформації*». Джерела інформації визначаються в адміністративній службовій записці, яка супроводжує звіт про ведення слідства [16].

Бюро по контролю за дотриманням імміграційного та митного законодавства (ICE) є найбільшим та основним слідчим підрозділом Департаменту національної безпеки (DHS). Воно було засноване 1 березня 2003 р. у межах урядової реорганізації після подій 11 вересня. Попередником цього бюро була Митна служба США.

Директорат розслідувань питань національної безпеки (HSI) при Бюро по контролю за дотриманням імміграційного та митного законодавства розслідує злочини, пов'язані з імміграцією; незаконне перевезення людей; незаконне перевезення наркотиків, зброї та іншої контрабанди; фінансові злочини; кіберзлочини та питання експорту. На додачу до кримінальних розслідувань Директорат розслідувань питань національної безпеки керує міжнародними операціями бюро та функціями розвідки. Цей Директорат нараховує понад 10 000 працівників, включаючи 6 700 спеціальних агентів, розподілених по більш ніж 200 містах Сполучених Штатів та 47 країн по всьому світі. Спеціальні агенти Директорату володіють набагато ширшими слідчими повноваженнями, аніж будь-які їх колеги з федеральних органів. У 2003 р. інформатори, які працювали на агентів Митної служби США, перейшли під контроль Бюро по контролю за дотриманням імміграційного та митного законодавства разом зі своїми агентами.

У 2008 р. Бюро по контролю за дотриманням імміграційного та митного законодавства (ICE) відмовилось від терміна «інформатор» на користь більш узагальненого – «конфіденційне джерело» [18]. Бюро визначає конфіденційне джерело як особу, яка повідомляє інформацію цій установі про можливі порушення закону чи будь-яку іншу інформацію, яка може стати корисною у розслідуваннях та діяльності правоохоронних органів. Перш ніж ідентифікувати особу як конфіденційне джерело, її слід належним чином зареєструвати.

Неконфіденційні джерела включають персонал федеральних, місцевих, територіальних чи іноземних органів управління або службовців правоохоронних органів та громадських діячів, які виступають від власного імені чи як службовці на відповідній посаді.

Федеральна податкова служба (IRS) – це федеральний орган, який збирає податки та стежить за дотриманням законодавства про федеральне оподаткування. Федеральна податкова служба є єдиним федеральним органом, до компетенції якого входить розслідування кримінальних порушень Федерального податкового кодексу [19]. Федеральна податкова служба має спільну слідчу юрисдикцію з іншими федеральними органами з питань відмивання грошей та деяких видів порушень банківської таємниці.

Підрозділ кримінальних розслідувань (CID) є слідчим органом Федеральної податкової служби. Цей підрозділ складається зі спеціальних агентів, які займаються вербуванням та управлінням інформаторів. Спеціальні агенти підрозділу мають таку саму посадову класифікацію кримінального слідчого, як і інші федеральні правоохоронні органи, та уповноважені здійснювати арешти і носити вогнепальну зброю.

Федеральна податкова служба запустила кампанію з агресивного вербування інформаторів для визначення та судового переслідування порушників податкового кодексу. На веб-сайті служби чітко заявлені критерії, на які вона спирається при пошуку інформаторів. Служба бажає одержувати «достовірну інформацію, а не припущення чи теоретичні заяви, які не мають жодного реального підтвердження».

У посібнику Федеральної податкової служби містяться три терміни, якими служба називає своїх інформаторів: *таємні інформатори*; *свідки, що співпрацюють зі слідством*, та *джерела інформації* [20].

Таємний інформатор – це будь-яка особа, яка надає корисну і достовірну інформацію спеціальному агенту щодо кримінальної діяльності та від якої спеціальний агент сподівається чи має намір одержати додаткову корисну інформацію щодо такої діяльності в майбутньому. Це особи, які діють за вказівками спеціального агента, ризикують стати жертвами помсти в результаті своєї співпраці з Федеральною податковою службою, сподіваються, що їх особистість буде збережено у таємниці, або одержують оплату чи інші види компенсації. В'язні, які знаходяться у федеральних виправних закладах, та колишні чи чинні учасники Програми захисту свідків також можуть бути задокументовані як таємні інформатори [21].

Свідки, які співпрацюють зі слідством мають дві відмінності від таємних інформаторів. Вони не сподіваються на зберігання своєї особистості у таємниці та погоджуються свідчити на суді чи на адміністративних провадженнях. На відміну від попередньої категорії, особистість свідка, який співпрацює зі слідством, може бути розголошена.

Джерела інформації – це особи, які не відповідають визначенню таємного інформатора чи свідка, який співпрацює зі слідством. Наприклад, це може бути особа, яка телефонує чи відвідує офіс Федеральної податкової служби з метою надання інформації, але служба у майбутньому не керує її діями для забезпечення доказів. Ще один приклад – це особа, яка одержує плату за інформацію чи докази, які вона надала самостійно, без жодних вказівок.

Службовці федеральних, штатних та місцевих правоохоронних органів, а також службовці інших урядових установ, які діють у межах своїх повноважень та надають інформацію Федеральній податковій службі, також можуть вважатися джерелом інформації. Однак якщо службовець надає інформацію про корупцію у своїй власній установі, наприклад, повідомляє про прийняття хабарів поліцейськими, такий службовець вважається або свідком, що співпрацює зі слідством, або таємним інформатором.

Центральне розвідувальне управління (ЦРУ) зобов'язане збирати розвіддані стосовно національної безпеки Сполучених Штатів. Це не правоохоронний орган, він звітує безпосередньо Національній раді безпеки. З 11 вересня 2001 р. робота цієї установи зосереджена, здебільшого, на протидії тероризму.

В останні десятиліття діяльність Центрального розвідувального управління перейшла до сфери відповідальності, яка раніше належала FBI, DEA та ICE, тобто торгівлі наркотиками та відмивання грошей.

У ЦРУ особи, яких правоохоронні органи зазвичай називають інформаторами, більш відомі як «активи». Інформація, яку вони збирають для ЦРУ, називається «агентурною розвідкою» або HUMINT (*human intelligence*).

ЦРУ також вербує *переміжчиків*. Переміжчик визначається як особа, яка вчинила зраду, тобто це особа, яка спершу була зареєстрована інформатором певного режиму, а потім зрадила йому і почала співпрацювати з ворожою іноземною розвідувальною службою [22].

Співробітники ЦРУ, які керують діяльністю інформаторів, збирають розвіддані та працюють у польових умовах, називаються «кураторами» [23]. Куратори вивчають методи роботи розвідки, способи збору інформації, вербування й управління інформаторами у Навчальному центрі ЦРУ «Камп-Пірі». Цей заклад, відомий як «ферма», має загальну площу 9 275 акрів та розташований поблизу Вільямсбурга, штат Вірджинія.

Під час виконання своїх обов'язків за кордоном куратори часто працюють під дипломатичним прикриттям як державні службовці чи працівники економічного сектору при американських консульствах. Колишній директор ЦРУ адмірал Стенсфілд Тернер надав точне визначення посадових інструкцій куратора: «Таємна служба вимагає надзвичайних жертв. Це стосується не тільки анонімності, а й почесей за те, що ви робите. Люди знають, як вас звати. Вони думають, що ви – другий секретар чи ще якийсь асистент в урядовій установі, але ви ніколи не піднімаєтеся на вищі посади, ніколи не буваєте головним начальником. Ви завжди працюєте під прикриттям та виконуєте різні види робіт, однак для всіх тих, хто не знає, чим ви займаєтеся насправді, це виглядає так, ніби ви не дуже успішна людина» [24].

Окремі куратори не працюють під офіційним прикриттям та називаються «співробітниками без офіційного статусу» (*NOC – no official cover*). Такі особи є найбільш таємними працівниками ЦРУ. Вони працюють за кордоном, не маючи дипломатичного імунітету, й часто виглядають так, ніби працюють на якусь комерційну фірму.

Висновки. Дії на користь суспільства є важливим елементом інформаторства як соціального інституту. Результати проведеного аналізу засвідчили, що сучасне розуміння інституту конфіденційного співробітництва в США виходить з наступних базових положень:

– об'єктом повідомлення є інформація про будь-які зловживання, порушення, недоброчесну поведінку тощо, які можуть привести до суттєвих порушень прав і свобод громадян, шкоди суспільству чи окремим громадянам та іншим публічним інтересам;

– мотивом добродесного інформатора є захист публічних інтересів при відсутності особистої прямої зацікавленості у результатах розслідування заяви, яку він зробив;

– інформатор має бути впевнений у правдивості інформації, яку він повідомляє;

– сферою діяльності інформаторства має бути як публічна, так і приватна сфера, якщо її діяльність може впливати на права громадян та публічні інтереси.

Хоча конфіденційні джерела є невід'ємною частиною американської системи правопорядку, їх використання пов'язане зі значним ризиком та визнається досить суперечливим. На адресу поліцейських методів розслідування постійно лунає критика, однак інформатори та свідки, які співпрацюють зі слідством, займають і будуть займати провідну роль у найвагоміших та найвідоміших національних та міжнародних кримінальних розслідуваннях двадцятого та двадцять першого століть.

Перспективним напрямком подальших наукових досліджень повинен стати аналіз досвіду вирішення досліджуваної проблеми в інших провідних країнах міжнародної спільноти з метою його врахування у вітчизняній практиці.

References:

1. Dunham R. and Alpert, G. (1989). *Critical issues in policing*. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press.
2. Sunshine J. and Tyler, T. (2003). *The Role of Procedural Justice and Legitimacy in Shaping Public Support for Policing*. *Law Soc. Rev.*, 37(3), pp.513-548.
3. *Standards on Prosecutorial Investigations*, ABA Criminal Justice Standards, Section 2.4, and *Department of Justice Guidelines Regarding the Use of Confidential Informants*.
4. *Roviaro v. United States*, 353 U.S. at 62, 77 S. Ct. at 628-29 (1957); see FBI's *Manual of Investigative Operations and Guidelines (MIOG)* § 137-3.
5. Hughes G., *Agreements for Cooperation in Criminal Cases*, 45 *VAND. L. REV.* 1 (1992); Ian Weinstein, *Regulating the Market for Snitches*, 47 *BUFF. L. REV.* 563 (1999); George C. Harris, *Testimony for Sale: The Law and Ethics of Snitches and Experts*, 28 *PEPP. L. REV.* 1 (2000); Daniel C. Richman, *Cooperating Clients*, 56 *OHIO ST. L.J.* 69 (1995).
6. Федеральні правила призначення покарань США (U.S.S.G.) § 5K1.1.
7. *Department of Justice Guidelines Regarding the Use of Confidential Informants*, § I.B.8 at B-9.
8. Title 28, *United States Code*, Sections 509,510, and 533. See also *Department of Justice Guidelines Regarding the Use of Confidential Informants*. The guidelines provide definitions for sources.
9. *The Federal Bureau of Investigation's Compliance with the Attorney General's Investigative Guidelines Special Report*, Office of the Inspector General, September 2005.
10. *House Committee on Government Reform, Everything Secret Degenerates: The FBI's Use of Murderers as Informants*, 3rd Report, H.R. Rep. No. 108-414 at 454 (2004), also available at www.gov/hreports/108-414.html.
11. *The Attorney General's Guidelines Regarding the Use of FBI Confidential Human Sources* was signed on December 13, 2006 and supersedes the *FBI Manual of Investigative Operations and Guidelines (MIOG)*.
12. *Confidential Human Source Policy Manual*, Appendix C: Legal Authorities.
13. *Attorney General Guidelines Regarding the Use of FBI Confidential Human Sources* took effect on December 13, 2006; *Confidential Human Source Policy Manual and the Confidential Human Source Validation Standards Manual* took effect on June 13, 2007. It was revised and reissued on March 26, 2010.
14. *Testimony of Willie T. Hulon*, executive assistant director, National Security Branch FBI, before the Senate Select Committee on Intelligence, Washington, DC, October 23, 2007.
15. *MIOG* § 137-3.
16. *DEA Agents Manual*. (Author's note: four versions of the *DEA Agents Manual* have been issued since 1998. The DEA is in the process of rewriting a new manual. All references to the manual are taken from the latest version of the manual available to the author).
17. Blair J., "Ethics of Using Juvenile Informants," *Christian Science Monitor*, April 14, 1998.
18. *Federal Register*: December 9, 2008 (Volume 73, Number 237) [Page 74729-74732].

19. Internal Revenue Service Manual. Part 9. Criminal Investigation, Chapter 4. Investigative Techniques, Section 2. Sources of Information.

20. Quote from www.irs.gov, Whistleblower-Reward.

21. IRS Manual 9.4.2.5.1.1 (03-15-2007).

22. Bradford H., Westerfield, Inside the CIA's Private World. Yale University Press, Connecticut, 1995.

23. Davis F., "Agent Tells Tale of CIA Defect in Drug War," Miami Herald, September 18, 1997.

24. Weiner T., "In Latest Turncoat Scandal, CIA Assumes the Worst," International Herald Tribune, November 21, 1996. See also Gup, T., "Nameless Stars of the CIA," Washington Post, October 1, 1997.

Musienko I. I., Official Subordinate to the SSU Head – Chief of the SSU Reformation Ensuring Centre of the SSU Head's Staff, doctor of state management sciences, professor, honored lawyer of Ukraine, Ukraine, Kuiv;

Hrechyn Y. Y., professor of the special department №4 of the National Academy of the SSU, Ph.D. in jurisprudence, Ukraine, Kuiv.

Institute of confidential cooperation in the USA: organizational and juridical aspect

One of the most efficient measures of crime counteraction is timely reporting law enforcement agencies during which a special role is dedicated to persons (informants). They provide assistance to authorized subjects in the sphere of corruption counteraction by giving operative significant information.

Thus the article is aimed at the analysis of law enforcement bodies and special services of the USA experience concerning work with confidential sources.

The latest tendencies of the US police activities are concentrated on the attraction of citizens to cooperation with police. Such cooperation is efficient in prevention of most hard crimes due to informants' assistance, i.e. people who display desire to cooperate with police.

Scientists D. Sunshine and T. Tyler consider that the nature of relations between police and publicity has a great influence on the efficiency of crime counteraction, local citizens' welfare. The authors draw attention to the importance of establishing benevolent relations between police and local population.

The given article also reveals the USA law enforcement agencies experience of institute of confidential cooperation using. Using of operative sources of information remains the most efficient tools for detection, suspension, disclosure and investigation of crimes in the whole world.

With the aim of achievement of accuracy in terminology it is conducted the identification of different kinds of informants depending on their role and law enforcement institution they collaborate with.

Actions in favor of society are a important element of informationship as social institute. The results of conducted analysis testify that the modern understanding of institute of confidential cooperation in the USA is grounded on the following principles:

- the object of message is information about any abuses, violations, immoral behavior that may cause significant violations of rights and duties of citizens, damage to society or separate citizens and other public interests;

- the motive of moral informant is the protection of public interests durante absentia personal direct interest in the results of investigation of the claim he has made;

- informant has to be sure in the truthfulness of information he provides;

- the sphere of informationship activity has to be as public as private sphere if its activity can influence the rights and duties of citizens and public interests.

Thus the promising trend of further scientific researches has to be analysis of experience of the given problem solving in the other leading countries of international community with the aim of its consideration in domestic practice.

Key words: informant; witness; confidential source of information; source-defendant.

Надійшла до редколегії 20.11.2015 р.